

Надруковано: Слободяник Ю.Б. Контроль якості державного аудиту [Електронний ресурс] / Ю. Б. Слободяник // Междисциплинарные исследования в науке и образовании. – 2012. – № 1 К. – Режим доступа : URL: www.es.rae.ru/mino/158-1171.

УДК 657

КОНТРОЛЬ ЯКОСТІ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ

к.е.н., доцент Слободяник Ю.Б.

ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України»

Поступова інтеграція України у світове співтовариство актуалізувала проблему розбудови цілісної і ефективної системи фінансового контролю, яка має відповідати сучасним вимогам. Основними загальносвітовими тенденціями в цій сфері є:

посилення контролю громадянського суспільства за діяльністю урядових структур;

підзвітність і відповідальність органів контролю державних фінансів перед суспільством;

забезпечення незалежності органів контролю державних фінансів;

зближення і уніфікація систем і механізмів фінансового контролю у зв'язку з глобалізацією економіки і переходом на міжнародні стандарти обліку, звітності та аудиту.

Зазначені тенденції мають бути враховані при впорядкуванні процесу створення сучасної системи контролю державних фінансів, формуванні двох її гілок – внутрішньої і зовнішньої. При цьому внутрішній контроль виконавчих органів державної влади дозволяє державі не тільки контролювати свої доходи і витрати, проводити фінансову політику, але й сприяє підвищенню ефективності виконавчої влади і державного управління в цілому. Зовнішній контроль виконує функцію забезпечення підзвітності державної системи суспільству.

Громадський контроль за діяльністю влади у більшості розвинутих демократичних країн світу відбувається шляхом реалізації зовнішнього незалежного контролю за органами державного управління – державного аудиту.

Інститут державного аудиту є відносно новим для України, як і для інших країн пострадянського простору. Незвичною для нашого сприйняття стала система суспільних цінностей, основою якої є концептуальна ідея про необхідність практичної участі виборців (громадян – платників податків) в управлінні державним бюджетом, власністю, інтелектуальними та іншими національними ресурсами. Укорінення цієї ідеї у свідомості громадян пов'язане зі змінами у світогляді, в уявленнях про принципи взаємовідносин особи, суспільства і держави. Проте у багатьох країнах з давніми традиціями демократії, лібералізму, громадянського суспільства зовнішній аудит є обов'язковим елементом суспільного управління фінансами. Належне функціонування системи державного аудиту дозволяє завчасно виявляти відхилення від прийнятих стандартів законності, ефективності, результативності й економічності управління суспільними ресурсами. В результаті

функціонування системи державного аудиту суспільство отримує важливу інформацію про якість роботи держави, що безпосередньо впливає на рівень суспільної підтримки чинної влади. Отже, стан системи державного аудиту в країні є індикатором ступеню демократичності, відкритості й ефективності органів влади.

До теперішнього часу стосовно сфери зовнішнього аудиту діяльності органів влади з управління суспільними ресурсами замість усталеного у світовій практиці терміну «аудит» в українській мові дуже часто вживається термін «контроль». Вважаємо, що це призводить до проблеми розуміння принципової різниці між системою контролю держави і системою контролю за державою. Державний контроль є інструментом держави, за допомогою якого органи влади управляють суспільними фінансами. На відміну від державного контролю, державний аудит – інструмент суспільства, за допомогою якого воно бере участь в управлінні суспільними ресурсами.

Забезпечення якості незалежного зовнішнього аудиту дозволить належним чином підтримати реформи системи державного управління, наслідками яких повинні стати законність, економічність, ефективність, результативність та прозорість управління державними фінансами. З огляду на це, потребують нагального вирішення наступні проблеми:

1) відсутність законодавчого визначення і закріплення у Конституції України статусу вищого органу державного аудиту за Рахунковою палатою, що не дозволяє забезпечити чітке розмежування сфер зовнішнього і внутрішнього контролю державних фінансів;

2) дохідна частина державного бюджету залишилася поза контролем суспільства, що суперечить вимогам світових стандартів в сфері аудиту державних фінансів [1];

3) необхідність розробки узгодженої концепції координації діяльності всіх державних контрольних органів і підготовки на цій основі єдиного плану загальнодержавного фінансового контролю;

4) потреба забезпечення дотримання принципу незалежності вищого органу державного аудиту, що включає організаційну, функціональну і фінансову складові;

5) відсутність збалансованого механізму реагування органів державної влади, установ та організацій на висновки, пропозиції і рекомендації Рахункової палати як вищого органу державного аудиту;

6) забезпечення гласності у роботі вищого органу державного аудиту.

Поданий нами перелік проблем, безумовно, не є вичерпним. Проте ми вважаємо, що їх розв'язання дозволить значно покращити якість державного аудиту найближчим часом.

Необхідно зважати на те, що існуюча в Україні система контролю державних фінансів була успадкована від колишнього СРСР і не перебудовувалася кардинально. Всі реформи років незалежності в цій сфері характеризуються фрагментарністю, відсутністю системного наукового підходу, не завжди виправданим прямим копіюванням зарубіжного досвіду. Проте останнім часом спостерігається активізація процесу розбудови національної системи державного аудиту. Широке обговорення зазначених проблем у наукових колах, велика кількість публікацій з приводу реформ, що проводяться, на нашу думку, сприяють

цьому процесу. Отже, можна сподіватися, що законодавці дослухаються до науково обґрунтованих пропозицій і врахують їх при підготовці і прийнятті відповідних законодавчих і нормативних актів.

Вважаємо, що не меншої уваги потребує дещо інший аспект оцінки якості системи державного аудиту, без якого втрачає сенс саме існування цієї системи. Йдеться про довіру суспільства до результатів державного аудиту, забезпечення якої неможливе без належного контролю якості. Отже, під час розробки концептуальних документів в сфері державного аудиту необхідно передбачити механізми контролю якості державного аудиту. Лише в цьому випадку забезпечуватиметься глибокий аналіз ефективності витрачання бюджетних коштів, якості фінансового менеджменту, а, отже, досягатиметься основна мета державного аудиту – гарантована відкритість, прозорість і підзвітність державних органів суспільству.

Необхідно звернути увагу на те, що забезпечення контролю якості державного внутрішнього аудиту з організаційно-методологічної точки зору не має стати значною проблемою. Адже на сьогоднішній день існують відповідні напрацювання в цій сфері. Так, наприклад, Стандартами з аудиту державних фінансів передбачено, що якість планування, порядок здійснення перевірок та їхні висновки можуть ретельно розглядатися кваліфікованими співробітниками, які не були залучені до цих перевірок [2]. Крім того, контроль якості забезпечується наступним:

державні аудитори мають дотримуватися принципів незалежності, чесності, об'єктивності та конфіденційності, а також норм професійної поведінки;

державні аудитори повинні мати відповідні навички, професійну компетентність, необхідну для виконання обов'язків з належною ретельністю;

проведення аудиту має доручатися працівникам, що мають відповідну спеціальну підготовку і досвід, потрібні в даних умовах;

керівники відділів мають здійснювати поточний контроль на всіх рівнях, щоб забезпечити розумну впевненість в тому, що виконана робота відповідає належному рівню якості;

у випадку необхідності проводяться консультації зі спеціалістами, що мають належні знання;

для виконання аналізу якості проведення перевірок особи, що були залучені до такого внутрішнього аудиту, можуть радитися із керівниками відповідних перевірок і регулярно інформувати керівництво про свої висновки тощо.

Утім цікавою може виявитися проблема забезпечення контролю якості зовнішнього державного аудиту, адже у цьому випадку йтиметься про роботу вищого органу державного аудиту. Іншими словами виникає питання – хто і як буде контролювати «головного контролера» держави і чи потрібний взагалі такий контроль? Ми переконані, що контроль якості державного аудиту безумовно потрібний, адже його наявність є цілком логічною, виходячи з призначення і мети існування самої системи незалежного зовнішнього державного аудиту. Проте процедура здійснення такого контролю повинна мати належне обґрунтування.

На нашу думку, при розробці системи контролю якості зовнішнього державного аудиту необхідно враховувати такі напрямки:

1) Внутрішній контроль якості, що виконується шляхом розробки і впровадження аудиторських стандартів і проведення внутрішніх перевірок роботи

співробітників на предмет дотримання цих стандартів або визначених критеріїв. При цьому має відбуватися проведення вибіркового апостеріорного контролю з оцінкою виконання запланованих завдань контролю, об'єктивності й точності зібраних під час контролю доказів, надійності та ретельності висновків і рекомендацій, своєчасності підготовки, адекватності та конструктивності складених звітів за підсумками контролю. Крім того, особлива увага має приділятися підбору кадрів, їх компетентності, підвищенню кваліфікації, відповідальності кожного працівника за результати контролю тощо. Згадувані вище Стандарти з аудиту державних фінансів акцентують увагу на тому, що належні нагляд та контроль виконуваної роботи з аудиту мають здійснюватися незалежно від професійного рівня аудиторів [2].

2) Зовнішній контроль якості, для забезпечення якого, на нашу думку, необхідно дотримуватися наступного:

- наявність і функціонування вищого органу державного аудиту повинні бути легітимними (тобто чітко і недвозначно визначеними у Конституції та інших законах);

- вищий орган державного аудиту має користуватися високим ступенем довіри громадськості до результатів своєї діяльності, а його існування і функціонування – мати широку підтримку в суспільстві;

- повноваження вищого органу державного аудиту мають бути чіткими, зрозумілими, закріпленими у національному законодавстві; реалізація матеріалів проведених контрольних заходів повинна мати прозорі для громадськості наслідки і ґрунтуватися на принципі невідворотності покарання за порушення законодавчих вимог;

- відкритий доступ до останніх напрацювань в сфері державного аудиту, позитивного світового досвіду, а також можливість їх використання на практиці;

- можливість проведення періодичного контролю якості державного аудиту з боку представників відповідних міжнародних організацій (INTOSAI, EUROSAI та ін.) з наступним оприлюдненням висновків за результатами таких перевірок.

Належне функціонування системи контролю якості державного аудиту потребує відповідного законодавчого та інформаційного забезпечення, тісно пов'язане з необхідністю дотримання високої якості державного аудиту, що, в свою чергу, вимагає відповідних науково-методичних розробок. Проте визначальну роль у створенні та подальшому існуванні такої системи контролю якості, на наш погляд, відіграє дотримання принципу гласності. Адже оприлюднення достовірної, повної, об'єктивної та незалежної оцінки результатів соціально-економічного розвитку в державі дозволить забезпечити довіру суспільства до системи державного управління, а, отже, позитивно впливатиме на всі процеси, що відбуваються в країні.

Таким чином, подальший розвиток системи державного аудиту в Україні дозволить підвищити відкритість і відповідальність управління економічними, соціальними і природними ресурсами, стане основою побудови інноваційної моделі національної економіки, фактором забезпечення її сталого розвитку.

Список літератури:

1. Лімська декларація керівних принципів аудиту державних фінансів [Електронний ресурс] / Рахункова палата України. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/140217?cat_id=32836.
2. Стандарти з аудиту державних фінансів [Електронний ресурс] / Рахункова палата України. – Режим доступу : http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/232351?cat_id=32836.

Державний вищий навчальний заклад
“УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ”

State Higher Educational Institution
“UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE”

